

moderne profeten

kees van ekris

Copyright © 2021 Uitgeverij Brandaan, Amersfoort
Uitgeverij Brandaan is een imprint van Uitgeverij Vuurbaak

De bijbelteksten in deze uitgave zijn afkomstig uit de Nieuwe
Bijbelvertaling, © Nederlands Bijbelgenootschap 2004

Dit boek is tot stand gekomen in samenwerking met de
Evangelische Omroep.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag
worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige
wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen,
of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

ISBN 978 94 6005 063 3
NUR 707

Vormgeving: Pankra
Omslagillustraties: Roel van Delden

www.uitgeverijbrandaan.nl
www.moderneprofeten.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Martin Luther King	8
Frère Christian	24
Desmond Tutu	40
Dorothy Day	56
Bisschop Muskens	72
Dietrich Bonhoeffer	88
Jacques Ellul	104
Angela Merkel	120
Ongemakkelijke vragen	136
Literatuurlijst	140

Inleiding

Profeten zijn gewone mensen

Ze zijn mensen zoals jij en ik. Ze hebben hun angsten, hun sores en hun zwaktes. Maar er is ook iets bijzonders aan hen. Het bijzondere is dat er een profetische traditie door hen heen waait. Profeten zijn mensen die geïnspireerd zijn geraakt: door schrijvers, door mensen uit hun jeugd, door gebeurtenissen, door onrecht dat ze meemaakten, door bijbelverhalen. Er kwamen momenten in hun leven dat ze beseften dat zij iets moesten zeggen of doen. En dus spraken ze, of handelden ze. Eerst vaak in het klein. Maar ze bleven trouw aan het pad dat ze gekozen hadden. Daardoor werd hun leven sterker, overtuigder, ruimer, vasthoudender. Men zegt weleens dat profetie gaat over *another way of being in the world*. Het gaat om een andere manier van mens-zijn dan je om je heen ziet. Profeten hebben een ander idee in hun hoofd, een ander visioen, een andere ethiek, een ander innerlijk leven dan veel mensen om hen heen. Ze kiezen niet voor het voor de hand liggende, voor de weg van de minste weerstand. Ze geven niet toe aan de haat, bijvoorbeeld. Ze geloven en weigeren te wanhopen.

Waar je ook leeft of werkt, in al de contexten kun je echt iets hebben aan de acht personen die we in dit project aan je voorstellen. Bij elke persoon hebben we een profetisch woord gevonden. We vertellen je veel over de persoon, maar we laten je ook zien hoe dat profetische woord in hun leven functioneerde.

Ik noem de acht personen en hun profetische woorden, zodat je een idee hebt wat je kunt verwachten in dit boek. Martin Luther King: durven lijden (1). Frère Christian: leren liefhebben (2). Desmond Tutu: woorden spreken (3). Dorothy Day: radicaal durven zijn (4). Dietrich Bonhoeffer: de kracht van roeping (5). Bisschop Muskens van Breda: het lef om te provoceren (6). Jacques Ellul: het belang van de waarschuwing (7). Angela Merkel: de vrijheid als gods-geschenk. Deze acht thema's krijgen in hun samenhang een enorme kracht.

En de acht levens doen in hun diversiteit op ons allemaal een appel. Laat je juist eens uitdagen door een van de woorden die je niet direct zou kiezen. Als je een mens van actie bent, lees dan eens over de kracht van liefhebben. Als je vooral iemand van de verbinding bent, lees dan ook eens over de kracht van de waarschuwing en van de provocatie. Lees de schitterende teksten over roeping en radicaliteit en proef ze samen: wat zegt het jou, wat is de magnetische kracht ervan, wat is voor jou nodig?

Profeten zijn gewone mensen.

Het project 'Moderne Profeten' is ook bedoeld voor gewone mensen. Voor mensen zoals jij en ik dus. Het doel is allereerst om verhalen te vertellen. Verhalen over profetische momenten in levens van mensen van vandaag (of van vrij recent). We laten zien hoe hun leven eruit zag, wat de tijdsgeest was waarin ze leefden, welke spanning er in de tijd zat. We vertellen hoe ze tot hun keuzes

kwamen en wat het hen kostte. Maar ook: wat voor sterk leven daardoor ontstond. Het is onze ervaring dat als we die verhalen horen, lezen en er samen over doorpraten, dat er ook iets in ons gebeurt. Dat iets van die profetische traditie door ons heen begint te waaien.

Het Moderne Profeten-project bestaat uit de podcast en dit boek. In de podcastafleveringen (zie www.moderneprofeten.nl) gaat het om je oren. Je hoort fragmenten van de moderne profeten, je wordt hun tijd ingetrokken, je voelt iets van hun kracht. Steeds benadrukken we in de podcast één bepaald moment uit hun leven, en van daaruit leggen we heel hun biografie en hun tijd uit. In het boek gaat het om je ogen. Je ogen krijgen veel te zien. Foto's, iconische momenten, gebeurtenissen, soms karikaturen die gemaakt werden van de profeten of juist afbeeldingen met heel veel respect en liefde. We leggen je hun inspiratiebronnen voor en de effecten van hun woorden en daden. Er is dus veel te zien en te lezen in dit boek, en ook veel te voelen.

We hebben als team met plezier en passie aan dit project gewerkt. Wij, dat zijn Daan Molenaar, Paul van der Niet, Victor Weigand, Christien Bos en Kees van Ekris. We hebben veel gepraat over hoe deze profeten ons inspireren. Hoe gaaf zou het zijn als dit project ook leidt tot zulke gesprekken bij lezers en luisteraars: gezamenlijke reflectie, elkaar vragen durven stellen, soms ineens een idee of een inzicht krijgen. Of samen iets gaan doen!

Dat is nodig. Onze tijd is turbulent. Er komt veel op ons af. Het is een verwarrende tijd. Er is veel vervreemding en ontwrichting. Het is makkelijk om verder te polariseren, of om slechts te denken vanuit je eigen belang en overtuiging. Maar zijn er ook mensen die de profetische traditie zo kunnen belichamen dat zowel waarheid als barmhartigheid een plek krijgen, overtuigingskracht en een luisterend oor, gebed en actie, geestkracht en intelligentie? Zulke mensen zijn nodig. Op scholen en in families. In kerken en in managementteams. Ze zijn nodig in politieke fracties en op ministeries. Dat iemand een vinger opsteekt en zegt: 'Doen wij dit wel goed?' 'Doen wij recht aan wie ons nodig heeft?' 'Wat drijft ons werkelijk?' We gunnen dit boek en het gesprek over dit thema aan al die plekken en mensen. Begin er eens een vergadering mee, of gebruik het in een toespraak die je moet houden of een inleiding op een thema. Laat je inspireren en inspireer zelf!

Soms denk ik dat de Geest van God mensen niet zozeer helden maakt, maar eerder werkelijk mens. Misschien dat profetische mensen in de gekte van hun dagen waakten over het gewoonweg mens zijn, mens van God? 'Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God.' (Micha 6:8)

Martin Luther

‘De waarheid liefhebben en opkomen voor gerechtigheid zal veel van je vragen. Je zult frustratie meemaken. Als je een standpunt durft in te nemen, zul je ook lijden ondergaan en eenzaamheid. Je kunt je baan verliezen, klappen krijgen of geminacht worden. Soms betekent het dat je kind van zeven, acht jaar aan je vraagt: *Papa, waarom zit je zo vaak in de gevangenis?*’

Martin Luther King Jr.

NG

Spreken vanuit het luisteren Profeten zijn eenlingen, zo heeft men lang gedacht. Ze zijn begaafde en charismatische personen, die op de een of andere manier de geest krijgen en woorden van God orakelen. Zo heeft men ook naar Martin Luther King Jr. (1929-1968) gekeken. Als een *lonely genius*, een uitzonderlijk begaafd spreker, die zijn toespraken zelf bedacht en unieke kwaliteiten had. Dat zou hem 'profetisch' hebben gemaakt. Maar als je zijn leven goed bestudeert, zie je iets anders. Zijn spreken kwam voort uit zijn vermogen om te *luisteren*. Zijn toespraken hadden kracht, omdat ze contact maakten met de lijdenden. MLK was geen eenling, maar de stem van een gemeenschap.

Van Michael naar Martin Luther

Michael King, Martins vader, kon op zijn vijftiende lezen noch schrijven. Opleidingen waren in zijn tijd niet toegankelijk voor Afro-Amerikanen. Je moest zelf je weg zoeken. Bovendien was er altijd dreiging. Het slavernijverleden, uitbuiting en geweld waren vlakbij en voelbaar. Als er in een stadje geruchten rondgingen dat een zwarte man een blank meisje zou hebben lastiggevalen, kon de sfeer gevaarlijk worden. Er is berekend dat tussen 1883-1963 3.444 zwarte Amerikanen gelyncht zijn. Zomaar. Men ging op jacht en wie men vond, werd vermoord. De verhalen zijn gruwelijk. Lichamen werden soms opgehangen aan een galg, de neus, oren en genitaliën afgesneden. Het gemutileerde lijf lieten ze bungelen. Het was een giftige, verziekte tijd, die nog steeds niet helemaal voorbij is. En het recht was ver weg.

Kings vader ervoer een diepe *drive* om predikant te worden. Hij ontwikkelde zich, legde goede contacten, zijn schoonvader was predikant, en zo lukte het Mike King om zelf ook predikant te worden. Hij kreeg een positie in Montgomery, Alabama. In 1934 mocht hij zelfs met de World Baptist Alliance mee op een reis naar Europa. In Duitsland raakte hij onder de indruk van de vitaliteit en de geestkracht van de traditie van Maarten Luther. Bij terugkomst veranderde hij zijn naam. Als Michael King ging hij weg, als Martin Luther King sr. kwam hij terug. Thuisgekomen schreef hij in het geboortedocument van zijn zoon Mike jr. ook deze naam erbij: Martin Luther King jr.

Je kunt zeggen dat 'Junior' een redelijk bevoorrechte jeugd had. In sommige sectoren van handel en ook in de kerk had een beperkte groep Afro-Amerikaanse jongeren de mogelijkheid om zich te ontwikkelen. King ging theologie studeren. Hij haalde goede cijfers en kon later in Boston promoveren. Die academische titel gaf hem een bepaalde allure, ondanks de schaduw van verondersteld plagiaat die lang om zijn proefschrift bleef hangen.

Zijn titel zette zijn verzet kracht bij, zijn taalvermogen hielp om de pijn en het onrecht van zijn mensen te verwoorden op een manier die impact had.

In zijn studentenjaren trouwde hij met zijn vrouw, Coretta Scott King. Corrie, zoals King haar noemde, nam op haar manier deel aan de roeping van Martin. Zonder haar ging het niet. Maar dat betekent niet dat er geen problemen waren. De schaduw van affaires hing over hun huwelijk. King heeft op veel vlakken strijd moeten voeren, maar niet ieder gevecht won hij. Dat gevecht, de heimelijkheid en de teleurstellingen, verwondde hem. En Corrie.

King (r) en Abernathy (l) gearresteerd tijdens een demonstratie

Gearresteerd omdat je niet opstond

In 1955 was King 26 jaar oud en beginnend predikant in Montgomery, in de zuidelijke staat Alabama. Daar ontmoette hij onder andere Ralph Abernathy, die levenslang zijn vriend zou zijn en in wiens armen hij zou sterven. In Montgomery vond de busboycot plaats, een mythisch moment in de Amerikaanse geschiedenis.

Het begon met de weigering van Rosa Parks om nog verder naar achteren te gaan in de bus waarmee ze reisde. Ze zat al in het achterste gedeelte, dat voor zwarte Amerikanen was, maar de bus was vol, een witte man stapte in en de chauffeur eiste dat Parks opstond en nog verder naar achter ging. Ze weigerde. Dat was geen impulsieve daad en ook geen naïef moment. Burgerrechtenactivisten zochten naar momenten om het systeem te provoceren en te onderbreken. Rosa Parks werd gearresteerd en gevangengezet, en dat maakte iets los. Wat zou er gebeuren als alle zwarte arbeiders, die de busmaatschappij eigenlijk in leven hielden, allemaal te voet naar hun werk zouden gaan, uit protest? Zou dat iets veranderen? De theorie werd getest in een busboycot en wat volgde waren koortsachtige dagen en weken.

Op de avond van Parks' arrestatie kwamen negentien zwarte predikanten bijeen en richtten de 'Montgomery Improvement Association' (MIA) op. Men koos dr. King als voorzitter. De legende wil dat King na zijn verkiezing slechts twintig minuten had om een toespraak voor te bereiden voor de honderden samengestroomde 'stakers'.

1955 zou een katalyserend moment blijken te zijn. Er volgden hectische jaren van verzet, actie en geweld. Van succes en tegenslag. Neem de zogenaamde *freedom rides*. Er waren Amerikaanse gerechtelijke uitspraken die stelden dat de segregatie in het openbaar vervoer ongrondwettelijk was. Maar in de zuidelijke staten hield men er toch aan vast. *Freedom riders* waren groepen activisten, vaak blanken én zwarten, die samen een busrit namen naar het zuiden. Die ritten waren niet zonder gevaar: onderweg werden ze opgewacht, bestookt, zelfs beschoten.

Daarnaast waren er *sit ins*: gezamenlijke picknicks in of bij gesegregeerde restaurants. Er waren demonstraties, gebedsbijeenkomsten en predikanten die in toga en zingend op straat hun protest lieten zien. Steeds zie je de wonderlijke mix van actie en geestelijk verzet.

In deze jaren vloeide veel bloed. King heeft zijn leven lang steeds veel mensen in zijn directe omgeving zien doodgaan aan geweld. *Civil rights*-activisten die verdwenen en later bijvoorbeeld ernstig verminkt in een greppel gevonden werden. In 1958 overleefde King zelf ternauwernood een steekpartij. Al op de avond na zijn toespraak in Montgomery, in 1955, kreeg hij een telefoontje van iemand die zei dat hij de stad moest verlaten, '*nigger, or we're going to blow your brains out*'. Gaandeweg kwam er politieke steun, maar het was een lange, treurige route.

Ander water voor gekleurde mensen

Er was heel veel geweld. Ook tegen 'zwarte kerken'. Er werden molotovcocktails in kerken gegooid, bijvoorbeeld op 4 september 1962 in Mount Olive Baptist Church, in Sasser. Ook daar werd een kerkje bestookt met molotovcocktails. Het was de gewoonte dat een deel van de kerkelijke gemeente daarna, in die uitgebrande plek, bij elkaar kwam om te bidden. Om te treuren en elkaar vast te houden, maar ook om te zingen en te bidden. *We shall overcome*. Er zijn verschillende berichten dat daar een jonge vrouw, Prathia Hall (later zou ze predikant worden), het gebed leidde, en dat ze in dat gebed verschillende keren de zin herhaal-

de *I have a dream*. Men zegt dat daar, in het gebed van die studente, voor het eerst de *dream* verwoord werd. King zou die later uitwerken in zijn speech. Hij was geen eenling, maar stem van een gemeenschap.

Tell them about the dream, Martin

Het leven van King zit vol met legendarische verhalen. Zo ook rond Kings grote rede uit 1963. Dit vind ik een van de mooiste. Drew Hansen schreef een boek waarin hij laat zien dat de beroemde 'I have a Dream'-passages van Kings wereldberoemde speech niet in zijn oorspronkelijke manuscript stonden.

King was een grote meneer geworden in de burgerrechtenbeweging. Hij zou een groot evenement in Washington afsluiten met een speech. Het was al laat in de middag toen hij sprak en de mensen werden moe. Sommigen begonnen hun spullen in te pakken om een trein te halen. King had zich de eerste tien minuten aan zijn voorbereide script gehouden, maar voelde aan dat het momentum verloren dreigde te gaan. De mensen haakten af.

Het verhaal wil dat Aretha Franklin, die in de buurt van King stond, riep: *'Tell them about the dream, Martin!'*

Niemand weet of King het gehoord heeft of niet. Feit is dat hij van de tekst in zijn handen afweek en begon te spreken over *'I have a dream, that some day...'*

Het profetische gebeurt dus enerzijds door begaafde enkelingen, zeker. MLK was er een van. Maar je kunt ook zeggen: die enkeling verwoordt de droom die leeft onder veel meer anderen. Die droom is niet van de profeet zelf. King had gehoord van die *dream*, die anderen, zoals Prathia Hall, ook verwoord hadden. Hij had er al eens in een preek

over gesproken. King werkte in zijn toespraken met 'thematische blokken' en hij kon zo'n themablok met vuur en overtuiging verwoorden. Vergeet niet dat Martin in dat jaar 275.000 kilometer had gereisd en driehonderdvijftig toespraken had gehouden. Je kunt niet telkens een nieuwe toespraak schrijven. Op woensdag 28 augustus 1963, bij het Lincoln Memorial in Washington, sprak dr. King het themablok over de droom uit, op aandringen van Aretha Franklin wellicht. Het beeld dat hij schetste, gonsde al jaren bij vele mensen rond. King had dat geabsorbeerd als een spons en op die woensdagmiddag kneep hij zijn ziel uit in die woorden.

MLK en anderen wisten heel goed dat ze in hun strijd tegen segregatie met grotere machten te maken hadden dan zij zelf omver konden werpen. Ze wisten ook dat zij maar mensen waren, vatbaar voor haat, verbittering en wraak. Bij veel profetische mensen zie je daarom ook een nadruk op resources als gebed, retraites en vriendschap. Profetie gaat in essentie om G/geestkracht. Martin was zich daar terdege bewust van en voedde zich met gebed.

Bekijk hier de hele
speech van MLK

King spreekt. Kracht en inspiratie
voor eenieder die wil luisteren

Geloof het of niet, maar na die grootse woensdag in 1963 kwam dr. King enigszins op een dood spoor terecht. In 1964 kreeg hij nog de Nobelprijs voor de vrede. Hij was een publiek figuur geworden. Maar ook een publieke vijand. Dat kwam onder andere omdat hij zich uitprak tegen de Vietnamoorlog. Het democratisch establishment, dat meende zich moedig achter de burgerrechtenbeweging gesteld te hebben, voelde zich verraden door Kings stellingname tegen de oorlog.

Maar Martin sprak er openlijk over. Hij concludeerde een woedende profetie tegen oorlog met de woorden: 'A nation that continues year after year to spend more money on military defence than on programs of social uplift is approaching spiritual death.'

Zo spreken maakt je gehaat.

In eigen kring lag King ook onder vuur. Met name onder jongeren was er een luide roep om een veel agressievere toon. Andere stemmen, die opriepen tot geweld, werden sterker en populairder. In deze periode werd King regelmatig uitgejouwd tijdens toespraken en weggezet als een zwakkeling die spreekt over liefde.

Hoewel er politiek en maatschappelijk gezien ook vooruitgang was, speelde King daarin in de publieke perceptie amper een rol. In de belangrijke politieke debatten in 1964 over de Civil Rights Act wordt de naam van King niet genoemd.

De laatste vijf jaren van zijn leven waren zwaar voor King. Bronnen om hem heen vertellen van zijn depressies, zijn stemmingen, zijn teleurstellingen. In zekere zin kreeg King steeds dieper door dat racisme niet alleen in de zuidelijke staten, maar in heel de Amerikaanse samenleving een probleem was. De uitdrijving ervan zou alleen door een gezamenlijk bewustzijn kunnen plaatsvinden.

Misschien dat MLK daarom in die laatste vijf jaar een nieuwe roeping ervoer. Vroeg in 1968 waren hij en Ralph Abernathy in een gehucht in Mississippi. Ze bezochten een kleine basisschool en spraken met de juffrouw. Toen werd het lunchtijd. De juf haalde een pak crackers tevoorschijn, deelde die uit, schildte een appel, sneed die in stukken en gaf aan iedere leerling een paar stukjes. En opeens beseften King en Abernathy: dit is hun lunch. Hier moeten ze het mee doen.

Op weg naar huis was King stil. 'We moeten dit zichtbaar maken,' zei hij. 'Mensen die beleid maken in dit land moeten dit weten, deze armoede in hun eigen land, ze moeten het zien.' Toen ontstond het idee: we gaan opnieuw naar Washington, nu niet alleen voor rassenonrecht, maar voor armoede en iedereen die dat treft. En de vibes begonnen weer te komen.

In diezelfde maanden trok iets anders hun aandacht: vuilnismannen in Memphis staakten. Hun arbeidsomstandigheden waren pijnlijk oneerlijk

King doodgeschoten!
 Wereldwijd voorpaginanieuws

en ronduit gevaarlijk. Toen begin februari twee zwarte vuilnismannen omkwamen tijdens hun werk was de maat vol. King en Abernathy werden gevraagd om tijdens de staking te komen spreken. Dat deden ze. Het was inspirerend en motiverend. Maar het was ook weer gevaarlijk, gespannen. Ondanks al hun pleidooien voor geweldloosheid en hoe je provocaties kunt weerstaan, waren er relschoppers aanwezig en de demonstratie escaleerde.

King ontvluchtte het geweld, maar begin april kwam hij op verzoek wel te

rug. Het waren vreemde dagen. King mijmerde over 'er tussenuit gaan', iets anders beginnen. Voordat hij dat deed, sprak hij op 3 april in Mason Temple, voor die vuilnismannen. Om hen te bemoedigen en een visioen voor te houden. De volgende dag, in de namiddag, werd dr. Martin Luther King jr. doodgeschoten.

Meer dan emotie en spontaniteit

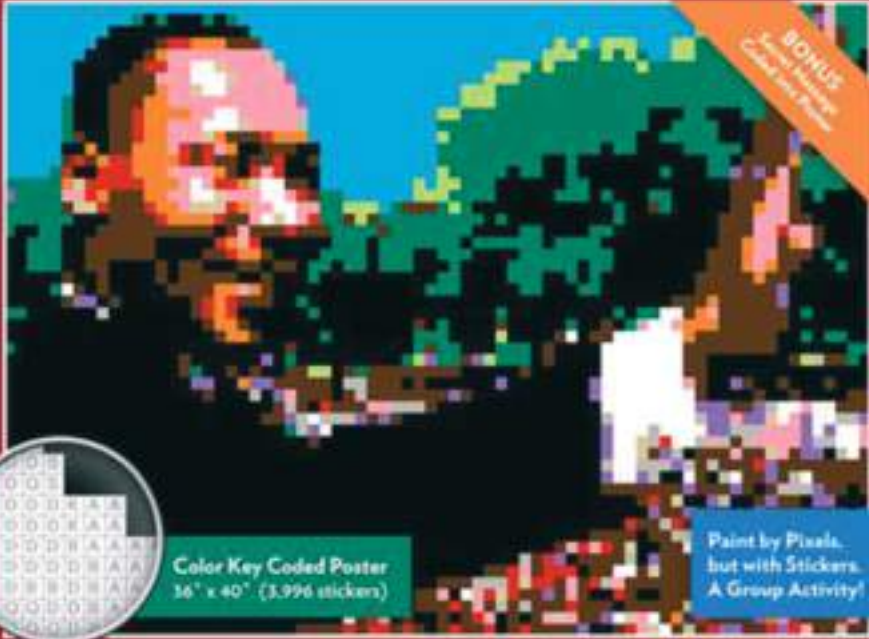
'Om dingen te veranderen in een samenleving,' zei Vaclav Havel, 'kom je niet zo ver met emotie en spontaniteit alleen. Je hebt doorzettingsvermogen nodig, trouw aan waar je ooit aan begonnen bent en gezamenlijkheid.' Je kunt dingen niet alleen. Dat zie je bij uitstek in het verhaal van Martin Luther King. Wij kennen de uitkomst en wij weten dat het politiek, juridisch en maatschappelijk effect heeft gehad, maar dat was toen ongewis. MLK nam de taak op zich om het onrecht van de segregatie aan te kaarten, maar hij schreef een beroemde brief aan zijn witte broeder-predikanten, waarin hij hen opriep zich bij zijn strijd te voegen. Hij wist dat het een gezamenlijk gevecht moest zijn. Grote gevechten win je nooit alleen.

Nep-rijbewijs van King voor fans van burgerrechten. Te koop bij Amazon.com

STICK TOGETHER

Creating colorful collaborations, one sticker at a time.

Color Key Coded Poster
36" x 40" (3,996 stickers)

Paint by Pixels,
but with Stickers.
A Group Activity!

MARTIN LUTHER
KING

For groups of all sizes,
ages 5 - 105. *Stick Together*
is the fun, shared activity
with a beautiful reward.

Grab some stickers and
check the color key. When all
the stickers are applied, an
eye-popping image is revealed!

Ontcijfer met stickers een geheime boodschap van MLK. Letsticktogether.com